

Оријана Вуковић, библиотекар

ЈУ Народна и универзитетска библиотека Републике Српске

Бања Лука

orijana.vukovic@nub.rs

УДК: 027.022:004.9(497.6 Бања Лука)

026:908(497.6):004

DOI: 10.7251/BSCSR1807123V

ЗНАЧАЈ ДИГИТАЛИЗАЦИЈЕ ЗАВИЧАЈНЕ ЗБИРКЕ ЗА ЛОКАЛНУ ЗАЈЕДНИЦУ

Апстракт: Развојем информационих технологија и брзим осавремењавањем библиотечких дјелатности, увођењем низа нових библиотечких услуга настаје и потреба усавршавања и проширивања дјелатности које су повезане са традиционалним вођењем завичајне збирке у народним библиотекама.

Дигитализација завичајних збирки, њихово прилагођавање савременим технологијама намеће се као приоритетан задатак „завичајних библиотекара“. Суочавамо се са потребом дигитализације књига, часописа, новина, фотографија, постера, дигиталних и видео снимака, али и са специфичним начином обраде и описивања дате грађе како би била претражива, видљива и доступна корисницима због којих народне библиотеке и постоје.

Наравно, у први план избија потреба стручног усавршавања библиотекара који истражују завичајне теме, потреба за сталним коришћењем Интернета, разних портала, друштвених мрежа. Библиотекари би требало своју дјелатност на другачији начин да усмјере ка корисницима, да их информишу, обуче и учине им доступним све новине које би дигитализација завичајних збирки омогућила.

Кључне ријечи: народна библиотека, завичајна збирка, традиционално вођење завичајних збирки, прилагођавање савременим технологијама, дигитализација, савремени библиотекар, информисан корисник.

Увод

Систематско прикупљање, класификовање и каталожка обрада садржаја које се односе на завичај и његове становнике један су од основних задатака народних библиотека. Завичајне збирке су локалне само по мјесту прикупљања, завичајним темама и знаменитим завичајним

ауторима. Свеукупно често имају вриједност националног културног добра, те би народне библиотеке и завичајни библиотекари требало да се понашају у складу с тим ставом.

Пратећи историју, посебно књига и библиотека, једноставно је уочити да је књига дијелила судбину народа и била је изложена разним уништавањима – ратним, природним, елементарним катастрофама, политичким утицајима...

С циљем трајног покушаја да се сачува културна баштина једног завичаја, али и цијеле регије, државе, народа, неопходно је спознати да завичајна збирка, уз своју научно-документацијску и историјску вриједност, има и практичну и употребну вриједност. На то нас подсећају и упозоравају ситуације у самом раду – потребе наших корисника.

У задњих неколико деценија свједоци смо убрзаног развоја информacionих технологија. У данашњем глобалном свијету и сами информacionи системи постали су саставни дио тих збивања, а садржаји на новим медијима су свакодневица. Библиотеке и библиотекари се морају прилагођавати промјенама и дио својих услуга усмјерити ка интерактивној комуникацији с корисницима. Корисничке групе данас су бројније, развијају се заједно са развојем технологија. Упознате су са новинама које нуде нови медији и свакодневно их користе у свом научно-истраживачком раду и за испуњавање својих интелектуалних и информacionих потреба.

Јавила се потреба за проширењем рада завичајних библиотекара, а прикупљање монографских публикација и њихово упућивање корисницима постао је лакши дио посла, ако је могуће тако се изразити. Посредством електронских каталога COBISS/OPAC, COBIV (узајамне библиографско-каталожке базе података) и добром обуком корисника како да користе наведене базе, информација о постојању

монографске публикације и њеној доступности више није компликован посао.

Циљеви дигитализације

Библиотекари који се баве завичајним темама суочени су са новим видовима библиотечке грађе, као што су дигитализоване књиге, новине, часописи, фотографије, постери, дигитални аудио и видео снимци које треба на одређен начин обрадити, описати и сачувати. Такође, потребно је прихватити нова знања и вјештине у коришћењу дигиталних технологија, опреме, метода рада и презентације корисницима.

„Када је у питању процес дигитализације завичајне библиотечке грађе основни мотиви се могу свести на два циља: омогућавање што веће доступности грађе и информација корисницима, те заштита грађе – њено чување од непотребног хабања.“¹

Доступност грађе и информација корисницима један је од основних задатака библиотекара којем се тежи од давнина, а појавом Интернета њена реализација је значајно олакшана. Промоција и презентација локалне културне баштине дигитализацијом и појавом Интернета постаје доступна бесконачном броју корисника на свим дијеловима планете.

Веома важан мотив је наравно заштита старе и вриједне грађе коју завичајне библиотеке посједују. Ове публикације су најчешће важан извор података о животу у локалној зајдници у одређеним историјским раздобљима, неопходан за образовање, научне, стручне и информацијске потребе корисника. Њихову доступност корисницима ограничава чињеница да су најчешће заштићени дио библиотечког фонда који се не може посуђивати изван библиотека.

¹ Вукићевић, Дејан. Завичајни фондови. Београд : Службени гласник; Инђија : Народна библиотека „Др Ђорђе Натошевић“, 2011., Стр. 122.

Проблем чини и претраживање грађе, јер у већини народних библиотека дио фонда – најчешће периодика - још није аналитички обрађен, па су корисници принуђени листати, што доводи до оштећења грађе.

У прилог дигитализацији завичајне грађе иде и „потреба ширења корисничке популације и обухватање оних корисника који то раније нису били, као и презентовање завичајног фонда широј публици преко фондова који су до сада били потпуно непознати јавности“.²

Одабир грађе за дигитализацију

Спознајом чињенице о значају дигитализације библиотечке грађе, наметнуло се и питање избора грађе која ће бити дигитализована. У литератури постоје разна размишљања како направити приоритете, али већина народних библиотека прихватила је ставове да је примарна вриједност грађе, те њена важност за национално и културно наслеђе.

Народна и универзитетска библиотека Републике Српске у саставу своје дигиталне библиотеке „Дигитална НУБ РС“ посједује и извјестан број дигитализованих књига из фонда Завичајне збирке НУБ РС, један примјерак картографске грађе – најстарија штампана мапа Мађарске из 1528. године на којој се помиње Бања Лука, као и комплетну оставштину академика Владе Милошевића.³

Одабир монографских публикација за дигитализацију вршен је управо у складу са наведеним смјерницама – бирана су дјела од велике важности за национално и културно наслеђе Бањалуке и њене околине. Као примјер могу навести „Монографију Врбаске бановине“, аутора Матка Кумарића из 1932. године, „Народни учитељ“ Васе Пелагића из 1903. године и низ дјела која говоре о животу и

² Исто. Стр. 123.

³ <http://digital.nub.rs>

раду Петра Кочића, једне од централних личности завичајног дјеловања НУБ РС.

Такође, важна чињеница је посједовање само једног примјерка публикације, као и физичко стање у којем се налази.

Један од примјера са којим сам се сусрела у недавном раду је књига „Бања Лука у прошлости“, аутора Вука Јеловца. НУБ РС је имала пет примјерака ове публикације. Временом три примјерка са позајмног одјељења су отписана док се књига из магацина униката загубила. Публикација из Завичајне збирке је прилично похабана и њеним коришћењем бисмо потпуно угрозили књигу. С обзиром на то да је ријеч о дјелу које се често користи у изучавању Бања Луке и околине, наметнуло се као неопходно што скорије дигитализовање баш овог наслова.

Као један од избора приликом одабира грађе Завичајне збирке НУБ РС за дигитализацију требало би да се бирају управо старе монографије Бања Луке како би се комплетирали у једну цјелину, сачувале и учиниле доступним корисницима који се баве истраживањем града и његове околине.

Међутим, морам нагласити да се и у нашој библиотеци, као и у већини народних библиотека окружења, „дигитализација врши стихијски и нема глобалну националну стратегију“.⁴ На ово посебно скреће пажњу и Александра Вранеш у тексту „Значај дигитализације завичајних збирки и посебних колекција“. Она упућује на потребу израде националних смјерница и упутстава за дигитализацију.⁵

Такође, наглашава и потребу професионалног усавршавања кадра који може одговорити овим захтјевима.

⁴ Исто. Стр. 125.

⁵ Вранеш, Александра. Значај дигитализације завичајних збирки и посебних колекција. // *Mons Auens*: часопис за књижевност, уметност и друштвена питања 5/16, (2007), стр. 151–158.

„Овако постављени циљеви подразумевају испуњавање великог броја нових задатака у дигитализацији библиотечке грађе, који веома често превазилазе знања појединих библиотечких радника, што указује на потребу колаборативног рада на дигитализацији и третирање послова дигитализације попут осталих области рада у библиотечно-информационој дјелатности.“⁶ Послови дигитализације не би смјели бити успутна активност или пројектни посао као што је било у досадашњој пракси.

Завичајни библиотекарски процесом дигитализације морају да мијењају своју свакодневну праксу, те да унаприједи комуникацију и интеракцију са корисницима. Грађане који долазе у библиотеку потребно је обавијестити о могућностима коришћења дигиталне базе података и упознати их са постојањем дигитализованих колекција. Пројекте је потребно представити у локалним медијима у емисијама посвећеним граду и завичају.

Такође, библиотекарски би требало да развијају сличан однос и према корисницима на Интернету. Њима би требало обезбиједити информације које су садржане у објављеним библиографијама, стручним чланцима, библиотечким каталозима. Као један од простора за излагање дигиталних збирки потребно је уврстити и веб галерије, те на тај начин додатно промовисати и објаснити своје збирке.

Закључак

Дигитализација завичајних збирки један је од начина како унаприједити и олакшати да локални садржаји прерасту локалне оквира и превазиђу коришћење само у тој заједници. Посебно треба нагласити могућност туристичке

⁶ Трифуновић, Богдан. Дигитализација библиотечке грађе и нове перспективе завичајне баштине. // Глас библиотеке : часопис за савремено библиотекарство 17, (2010), стр. 7-20.

промоције завичаја, јер ће дигитална збирка бити додатни извор информација за све оне који долазе у овај крај. Локалне новине, часописи и монографске публикације најбољи су извор информација како се живјело и живи у некој локалној заједници. Створиће се бољи услови за обављање мисије промоције и популаризације завичјних вриједности и културне баштине.

Овим поступцима се даје смисао технологији која би требало да служи библиотекарима у њиховом свакодневном послу. Дигитализација не може и не треба да мијења старије библиотечко-информационе дјелатности, већ да омогући нове начине коришћења фондова и њихово усклађивање са временом у коме живимо. Библиотекар завичајац и даље треба да остане особа која примарно истражује, прикупља и чува садржаје који се односе на завичај, те одлучује о потреби дигитализације грађе.

Литература

1. Вукићевић, Дејан. Завичајни фондови. Београд : Службени гласник; Инђија : Народна библиотека „Др Ђорђе Натогошевић“, 2011.
2. Трифуновић, Богдан. Дигитализација библиотечке грађе и нове перспективе завичајне баштине. // Глас библиотеке : часопис за савремено библиотекарство, бр. 17. (2010)
3. Вранеш, Александра. Значај дигитализације завичајних збирки и посебних колекција. // Mops Auens: часопис за књижевност, уметност и друштвена питања 5/16, (2007), стр. 151–158.
4. Брофи, Питер. Библиотека у двадесет првом веку: нове услуге за информационо доба. Београд: Clío, 2005.

THE IMPORTANCE OF DIGITALIZATION OF THE HOMELAND COLLECTION FOR THE LOCAL COMMUNITY

Abstract: Digitalization of area collections, their adaptation with modern technologies is imposed as a priority task of homeland librarian. Librarians are facing the need to digitize books, magazines, newspapers, photos, posters, digital and video recordings. It is necessary to adapt to new ways of describing it in order to be accessible to the end users.

Also, librarians who study the local area are facing the duty of improvement, adapting to new informational technologies, using internet, social networks. These procedures give meaning to technology that should serve homeland librarians in their day-to-day business.

Key words: public libraries, local history collection, Internet, non-book materials, new informational technologies, digitization, modern librarian, informed user.